

Արդ այս պարագայից մէջ՝ նոր սկսողին աւելեալն հայ մասնաւորութեան միայն մէկ մասը կրնանք յանձնել՝ յողորմիկ շարունակութիւն իր ուսումնասիրութեանց, եւ շատ բան, թէ եւ ամենէն լաւերն ըլլայ, դ. օ. Արովեանի գրութիւնը, պէտք եւ մնալ ոչ ժամանակի։

Իբր սկզբնական եւ գիւրդին ընթերցողածք կը յանձնարարեմ Տեր-Ղևնդեանի «Գայրնի լեզու», որ այլեւայլ մասերը բաղկացած ընթերցարան մըն է ի պէտս դպրոցաց, ապա՝ մանկական «Աղբիւր» թերթին եւ ասկէ ետքը Պալատական «Պատմութիւն Հայոց»ը։ Յանգրագոյն ուսումն կրնան գործածուիլ «Եւրոպայ», «Լումայ», «Մուրք», «Տարազ», «Թատրոն», «Հանդէս Ազգագրական», պարբերականները, Բաթմիի «Սամուէլ», Հերմանդադէի «Բաօս», Ալթաբանի «Աշոտ Երկաթ» եւ «Հեւրոսի Արծիւն» գիւրահասակայի վէպերը, կոստանեանի «Հայոց վանքեր», «Հայոց հիմնադրական կրօնք», «Թովմա Մեծաբնից» յիշատակարանը, «Ս. Լուսաւորչի ալը», «Համա՝ Արեւելի», Մալեանեանի «Ուսումնասիրութիւն Փառաստո Քիւզադի պատմութեան», եւ ուրիշ գրքիցէ մենն գիտական նկարագրի ունեցող գրութիւններ։ Այս յիշումը գրող մէկ մասը կարգադրէ ետքը՝ ուսանողն ի վիճակի պիտի ըլլայ աւելի դժուարին գրքերն ալ բառական յաղորդութեամբ ձեռնի առնելու։ Անոնցմէ քանի մը հասկ կը յիշեմ, սակայն չեմ ուզեր ստով չլիւշուածնեան վրայ քննադատութիւն բնէլ։ Ղ. Աղայեանի «Երկու ժողով», «Սոս հիւս», «Արովեան եւ Մանուէլ», Պաշտանի «Ան Եւրոպիկեր», «Կուսածաղիկ», «Հացի ինդիկ» (գործ. Ալայեանց Sako տիտղոսի տակ գերմաներէնի թարգմանելով հրատարակած է Արգար Բովհանիսեանի յԱrmenische Bibliothek» ին մէջ, Հա. Ե. Զ. Ե. Զեյրը» եւ Բովհանիսեանի, Թումանեանի, Աղայեանից եւ Ծառուարեանի բանաստեղծութիւնները։ —

Հայերէն գերմաներէն բառագիրք մը (էջ 107—141) կը փակէ այս արդիւնաշատ դասագիրքը, որ՝ ճշմարտեւ՝ եւրոպացի հայագիրքայ եւ հայագետ ըլլալու բաղնջադրեալն ոչ գոյրն ծառայութիւն մատուցանելու կոչուած է։

2.

Կասիւն-Օտայի-Սաուր մեթոդն արդէն տարիներէ ի վեր ծանօթացած է մերային՝ նոյն օճով գասականն աւելի դասագիրքը հրատարակուած ըլլալով մեր մէջ՝ անգղիներէն, անգղիներէն եւ գերմաներէն լեզուները ստիջելու։ Հայ հեղինակ-թարգմանիչներն արդէն շատանց նոյն մեթոդին առաւելութիւնները պարզած են ընթերցողաց՝ իրենց Գոաւաշարաններուն մէջ, Մարտաւանի «Անտառիկ» վարժարանի ուսուցիչներէն Գեորգ Էփ. Յ. Կիւլեան՝ առաջիկայ գործոյս հեղինակը՝ արդէն անցեալ տարի այս օճով դասագիրք մը հրատարակած էր անգղիներէն ստիջելու։ Իսկ հիմայ ի լոյս հանած

է՝ ճիշդ վերոյիշեալ մեթոդին համեմատ հայերէնը ստիջելու դասագիրքը, անգղիներէն լեզուաւ։

Աշտարհարարի ուսումը կ'աւանդուի 44 դասի կամ 104 էջի մէջ։ Իւրաքանչիւր դասունի իր հրահանգն եւ անգղիներէն հայերէն թարգմանուելի կտորները։ Գոսագիրքս սկիզբ կ'ընէ անոյրը եւ որոշեալ յօդերէ (գաս Ա եւ Բ)։ Այնուհետեւ կ'աւանդուին գոյականաց յօդանիկն (գաս Գ)։ Հոյովմանը (գաս Ե, Զ, Ը, Թ, Ժ), նախագրութիւնը (գաս Է), գրերու սղին եւ փոփոխիլը (գաս Թ), էական բայ (գ. ԺԳ), անականը (գ. ԺԴ, ԺԶ, ԺԸ, Ի—ԻԳ), անկանոն հոյովմանը (գ. ԺԵ), յատուկ անունը (գ. ԺԶ), բայը (կանոնադրերը լծորովութիւնը գաս ԻԴ—ԻԶ, Ժիտականը գ. ԻԵ, կրուսկականը գ. ԼԲ, անգլի՝ գ. ԼԳ, զարտուղի՝ գ. ԼԴ, ԼԵ, պակասաւոր՝ գ. ԼՍ, չեզոք, անցողական են՝ գ. ԽԳ, ընդունելութիւն՝ գ. ԽԲ), գերանունը (գ. ԻԸ—ԼԱ), մակարդը (գ. ԼԶ—ԼԸ), շարկայ (գ. ԼԹ), ժայնականութիւն (գ. Խ), բացայայտիչ, կոչական են (գ. ԽԴ)։

Գերմանութեան կը յախորդէ Գաւաշարանը, որ 5 մասն կը բաղկանայ։ Ա. մասն (էջ 105—114) է այլեւայլ բառերու ժողովածոյը 16 նիւթերու բաժնուած։ Բ. մասն (էջ 114—118) է գոյականաց հոյովմանը, ըստ գրաբարի։ Գ. մասն (էջ 119—133) է հայերէն խոսակցութիւնը՝ անգղիներէն թարգմանութեամբ։ Դ. մասն (էջ 134—116), որ մանկէն կարեւոր են, կ'ընծայէ ընթերցողունց կտորներ՝ արձակ եւ շափածոյ։ Ե. ն է հայերէն-անգղիներէն (էջ 167—184) եւ անգղիներէն-հայերէն (էջ 185—196) բառագրութիւն։

Die Ausweisung der Armenier aus Bistritz infolge der Pest im Jahre 1712 von Martin Bartelmäss, Gymnasialprot.: Programm des ev. Obergymnasiums... in Bistritz. Bistritz, 1897, 80, pp. 3—17.

Պրոֆ. Մարտինոս Բարտելմաս «1712ի ժանտախարի պատճառաւ՝ Հայոց Բիտորիցէ արտաքուրիլը տիտղոսի տակ ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է՝ Բիտորիցի բողոքական գիմնազիանի 1896/97 ուսումնական տարւոյ անգղիագրին մէջ, Այս համառոտ յօդուածը ունի 2 մաս։ Առաջին մասը Հայոց արտաքուրիլում պատմութիւնն է (էջ 5—8), իսկ երկրորդ մասին կամ յաւելածին բոլանդակութիւնն է՝ պաշտօնական թղթոց պատճենները (էջ 9—17), որոնք թուով հինգ են՝ գրուած ըլլալով լատին, գերմաներէն եւ հունգարերէն լեզուներով։

Հեղինակը՝ այն պաշտօնական թղթոց վրայ հիմնուելով՝ ասանկ կը պատմէ հին հայ գաղթականութեան մը Բիտորից քաղաքէն անդորմարաք արտաքուրիլը։

«... Երբ Հայերն իբր 1239ին իրենց հայրենիքէն բաղնուեցեալ գաղթեցին, երկայն ժա-

1 Ջուրապական Գերմանութիւն ուղիներէն լեզուի արդաստանութեամբ անկիներէն բառերու ի պէտս

վարժարանաց եւ ինքնուրու ուսումնողը։ Գործ Տր. Ս. Մոսիկ։ Ֆրանսերէնէն ի հայերէնէն Գ. Յ. Կիւլեան։ Հայ-գերմերգ-վիկենա, 1901։ 80 էջ 8+232։

մանակնակեցան խրժմ, և Տատան եւ Մաղաւիւ՝ Տաճկա՝ Մոլդաւիոյ եւ Լեհաստանի գէմ մյոժ պատերազմներուն պատճառաւ՝ Հայերը դէպ ի տրեմուսը քաշուեցան եւ նախ՝ Կարպաթեան լեռանց կողմերը։ Կարեւոր է թէ քանի մ'ընտանիք աւելի յառաջ Տրանսիլուանիա մտած ըլլան։ Բայց բուն գաղթականութիւնն եղած է 1672ին՝ Միւսթայէ Եպաֆֆի Եւաթին իշխանին ատեն։ Այս իշխանը Հայերն իր երկիրը հրաւիրեց եւ անոնց թմամբն արտօնութիւնն արտաւ։ Հայերը իրենց բնակութիւնը հաստատեցին զիւարեփար, Գիօր-գիօ-Ս-Միկոյ եւ Զիկ-Սեպկիօ։ Միայն թէ Հայոց աղետական մասն՝ կըրժով ու պաշտօնէիւք՝ Բիսաւրից հաստատուեցաւ։

1712ին ժանտախար վըսյ հասաւ եւ առթեց Հայոց Բիսաւրիէն արտաքուսմը։ Հայոց քաղաքէն արաքստուելուն պատճառն էր ժանտախարն ի սկզբան Հայոց մէջ յեղեան ելլելը։ Վաւերագրեալուն հետեւեալով՝ որ տեսնենք որ արաքսման դէպքը հետեւեալ ընթացքն առած է։

1712ին Սեպտեմբեր 9ին եւ 10ին Կիրստա (Kirszt) անուն հայու մը առեւձը՝ Holzgasse բառած փողոցը՝ երկու կառնածելի մահ կը հանգիսի։ Անմիապէս կը կապուածի թէ ժանտախար դէպք է եղածը։ Բիւշ մ'եղբը նոյն փողոցին մէջ հայ ընտանիքի մ'երկու զաւակները կը հիւանդանան ու կը մեռնին։ Այս ընտանիքը տեսակցութիւն ունեցած էր Կիրստայի ընտանիքին հետ։ Այլ եւս տաւրկոյս յի մնար հիւանդութեան՝ իրական ժանտախար ըլլալուն։ Այս երկու ընտանիքները քաղաքէն դուրս կը կղզեացուն հիւանդանոցի մը մէջ, ուր քիչ մ'ատենէն Կիրստա կը մեռնի։ Մեկալ 11 հայ ընտանեաց մէջ ալ մահ կը հաղորդի, իսկ Սաքսոնացիք հիւանդութենէ տակաւին ազատ կը մնան։ Հիւանդութեան տարածուելուն առջեւը աւանդել համար՝ կ'որոշուի Հայերը՝ «պատերազմի կերպով» քաղաքէն արտաքել, քանի որ ժանտախար դէպքեր Հայոց մէջ միայն յեղեան ելած էին։ Ուստի Հայերուն կը հրաժարուի որոշեալ ժամանակամիջոցի մը մէջ խմբովն քաղաքէն ելելը երթալ։ . . .

1712 Նոյեմ. 22ին Օքսենտինս վրդերեան՝ Հայոց ծառօթ եպիսկոպոսը Վիեննայէն լատին լեզուա խիտ թուղթ մը գրած է (Յաւել. Ա.) Բիսաւրիքի քաղաքային դատաւորին՝ Յովհ. Կլայնի։ Հայոց քաղաքէն արտաքուսիլը կը նմանցնէ իրենց եգիպտոսն ելլելուն եւ ցաւ կը յայտնէ որ Հայոց 24 ժամ միայն տուեցան քաղաքէն ելլելու։ Հասքից եղած է այս ժամանակը Հայոց՝ իրենց գործերը կարգադրելու եւ քաղաքացի եւ զինւորացի զանկիւններէն իրենց առնելները գանձելու։ Ուղղակի քաղաքային դատաւոր կը մնալդէն, որ Հայք լոկ «ժանտախար առաւ ու շինծու պատրուակաւ» քաղաքէն արաքսուած են։ Քաղաքային դատաւորը՝ Հայոց արաքսմանը ասեմի՝ գիտցած է շահել իր փոխադրութեան միջոցները սուղ սուղ՝ Հայոց արամարութեանը տակ զինելով։ Ի վերջոյ ուրախութիւն կը յայտնէ եպիսկոպոսը իր զորդներէն քաղաքէն արաքսուելուն վըսյ, որովհետեւ Աստուծոյ խնամութիւնն ու սէրը զերուցած

է իր փոխվարդը այն շարիքէն, որ հիմոյ քաղաքին տիրած է — եւ կը յանձնէ Հայոց գործերը քաղաքային դատաւորին պաշտպանութեանն ու խնամքը։

Այս մեղադրութեանց գէմ քաղաքային դատաւորն ինք զինքը կը պաշտպանէ լատիներէն նոմակի մը մէջ, որուն ստուերադրի գեռ պահուած մնացած է։ Պատաւորը ցաւ կը յայտնէ որ եպիսկոպոսը Բիսաւրից քաղաքը եգիպտոս կը համարի Հայոց համար, մինչ անոնց՝ քանաւան եղած էր՝ Մոլդաւիայէն հոս գաղթելէն ի վեր։ Հայք ոչ ինչ կրած են քաղաքէն, իսկ քաղաքը շատ բան կրած է Հայոց երեսն։ 1698ին ամբողջ քաղաքը մոխիր գարձած է հրդեհէ մը, որ ելաւ Հայու եւ տնէն՝ նոյն Holzgasse բառած փողոցին մէջ. թէեւ այս դէպքը ամենեւին ազգեցութիւն չունեցաւ սպանաւ։ Ինչպէս որ հրդեհէ մը, որ ելաւ Հայու եւ տնէն՝ նոյն Holzgasse բառած փողոցին մէջ. թէեւ այս դէպքը ամենեւին ազգեցութիւն չունեցաւ սպանաւ։ Ինչպէս որ հրդեհէ մը, որ ելաւ Հայու եւ տնէն՝ նոյն Holzgasse բառած փողոցին մէջ. թէեւ այս դէպքը ամենեւին ազգեցութիւն չունեցաւ սպանաւ։ Ինչպէս որ հրդեհէ մը, որ ելաւ Հայու եւ տնէն՝ նոյն Holzgasse բառած փողոցին մէջ. թէեւ այս դէպքը ամենեւին ազգեցութիւն չունեցաւ սպանաւ։

Կ'երեւայ թէ եպիսկոպոսը քաղաքային դատաւորին այս գրովեամբը գահ եղած ըլլալով՝ Վիեննա՝ արդունքը բաղը ներկայացուցած է քաղաքային դատաւորին եւ քաղաքապետութեան ընթացքին գէմ։ Վիեննա տեղի ունեցող այս դէպքերուն վըսյ լուր կ'առնու քաղաքային դատաւոր քանանական նամակի մը միջնորդութեամբ, որուն պատճէնը գեռ մնացած է։

Դատաւորը՝ ինք զինքը բոլորովն արդարացին իր ժամանակը պաշտած քաղաքը կ'առնու թէ կուտակային եւ թէ կուտավարութեան դիմելով (Յաւել. Գ. եւ Ե.)։ Զօրաց նոյն ատենուան դընդապետէն եւ ուրիշ պաշտօնակներէն (Յաւել. Բ.) ստորագրուած վկայագիր մը կը հաստատէ թէ քաղաքապետութիւնը միայն քաղաքացիներն ու զինուորները պաշտպանելու համար կարգադրեց որ Հայերը բռնութեամբ քաղաքէն հանուին։ Առդէն զինուոր մը եւ քաղաքացիներն 120 հոգի ժանտախարէն մեռած են։ Եւ իբր անհիշելի կը մեթուի իբր թէ քաղաքային դատաւորն իր կառքերը, ձիերը սուղ գնով Հայոց առած ըլլայ՝ փոխադրուելու համար։

Աղբունիքն այս խնդրոյն հետեւէն այլ եւս չենկաւ. (Յաւել. Գ.)։ հասանականաբար անոր համար, որ այս դէպքերուն վըսյ ճշմարիտ տեղեկութիւն առած էր եւ քաղաքապետութեան ընթացքին վըսյ ոչինչ դատաւարութիւն կը տեսներ։ Դժուարին ալ է մտածել որ քաղաքապետութիւնը՝ քաղաքային դատաւորն իրեն գլուխ ունենալով՝ կըցած ըլլայ այնպիսի որոշում մ'ընել, որ ինչ ինչ

կողմանէ ֆինասարէր էր թաղարին: Ինչպէս բոլորք, թաղարին մէջ կը բնակէին շատ մ'ազնուական հայ բնաւորներ, որ՝ իրենց Մոլդաւայէն գաղթելէն ի վեր՝ հանդպական բնակութիւնէ գտած էին հոս, եւ գլխաւորաբար վաճառականութեամբ կ'ապրէին եւ տուրքերով եւ բնակութեան վարձքով թաղարին մեծապէս օգտակար էին եղած: Ինչպէս մնացած թղթերէն կը տեսնուի, նոյն տարին Բիստրից պարոյշ Հայոց թիւն էր 231 Տոգի՝ 99 բնակութեան մէջ, որոնց համար տարին 1544 Փիորին է 10 քրոյսեր կը վճարէին, որ արհամարհելի գումար մը չէր այն տառնուան համար:

Թէ Բիստրիցէ արտաքսուած Հայերն ինչ եղան, չկրցայ ստուգել: Ըստ հաւանական է որ Սամոյ-Ուլիսթ գաւառ հաստատուած են, որ նոյն տառնուներ հիմնուելու եւ կազմաւորուելու վրայ էր: Յիշեալ Ազգերեան Սփարկոպոյր Լեւոնդի կոյսրմէն կրցած էր 1700ին հրաման առնելով Հայաթաղար մը հիմնելու՝ Սամոյ-Ուլիսթի մէջ՝ բերդէն դուրս, այնպէս որ ստուգութեամբ կրնանք ընդունիլ՝ որ, եթէ ոչ ամէն արտաքսուալ Հայ, գէթ ասոց մեծ մասը հոն ապաստանարան գտած ըլլալու է:

ՄՅԵԼԵԼՄՅԵԼ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

18. ՂԱԶԻՆ-ԾՐԳԱՐԱՆ — Հնաւոց ծիրան Տէրոյեան (վազգն): Պոսթն, տպ. «Հայրենիք», 1901: 8 էջ 607: Գին՝ Ծամբոյ Եւսիքով 7 Ֆր.:
19. ԴԱԽԹՆԱՆ Մ. — Հանդիսարան քարոյազգիտութեան: Շինիչ քարոյազգիտներ եւ զորոնքուս Կանոն: Կ. Պ. տպ. Մ. Սարգսն: (380դ հրատարակութիւն Դաւթեան) 8 էջ 223: Գին՝ 6 ռ.:
20. ԴԱԽԹՆԱՆ Մ. — «Նոր Դպրոց», Գ. Ժ. արտւ: Նախակրթութեան անդող զասնթացք, համակերպող զորութեամբ: Տարրական ընթացք (պատկերազարդ): Կ. Պոլիս 1902, տպ. Վ. Միսասան. Գին՝ (10 պրակ) 8 Ֆր. (3 ռ.):

18. Քնարեգական-բանաստեղծական ժողովածոյիս մէջ զիւստօր տեղին կը գրաւեն հայ-բանաստեղծան երգերը, որոնց հեղինակները Ուլիսթիսի պէս կ'երեւն. թէ «Բարցիկ պատուարներ եւ հայրենեաց համար մեռելիլ», Լուսաբոյն եւ հայրենեամբ դիւցազն Ապագին (Տիգրան Տէրոյեան), որուն կենդանապիւրն ու համառօտ կենսագրականը գրուած է հրատարակիչներէն:

Ապագինի դէմքէն զատ կը բովանդակէ գիրքը Պաճուռ-Քաթիպի, Է. Ղեւնդի Ալեւշանի, Խրիմեան Հայրիկի, Խորէն Նար-պէի (Լուսինեան), Պետրոս Գուրեանի, Բաթիկի, Պէշիկ-Թաշկեանի եւ Միջ. Նալբանդեանի՝ ըստ այսմ իբր թէ գլխաւոր Մուսանբու պատկերները, իրենց մէջ ինչ բանաստեղծութիւններով հանդերձ, Այս 8 անձնաւոր թեանց կենսագրութիւններն ալ համառօտի մը գծած են հրատարակիչները, եւ այն՝ այնպիսի յստակութեամբ եւ ճշմարտաւորութեամբ, որ շատ մ'երկայն բարակ կենսագրու-

թիւններ աւելի բան կը հասկըցնեն ընթերցողին: Երգարան իբր հայ բանաստեղծից նշանաւորագոյններուն երգերը բովանդակող գիրք՝ շատ քաղի ըլլալու է: Որովհետեւ հոս ամփոփուած են Գուսմառ-Քաթիպիային, Պէշիկ-Թաշկեանին եւ Գուսբեանին ստեղծելու զօրութիւնը կամ հնարելու տաղանդը եւ բանաստեղծական արուեստը. հոս կը տեսնուի մեծանուն Է. Ղեւնդի Ալեւշանին բարձր զաղապարները եւ շողողուն պատկերները, որուն Աւարայի Պապուլ կարացողը կը կարծէ թէ իբր հոգւոյն աղիւքներն են որ կը թրթռան. բայց ամսն որ այս հոգեշունչ երգը արեղաւորուած չէ գրուած: Նշանաւոր տեղ մը կը գրաւեն նաեւ Հայ-Գուսմառ, Ք. Պատկանեանին, Նալբանդեանից եւ Ֆելիքեանին ռաւագները, ինչպէս նաեւ Է. Եփրեմ Ա. Չաղբճեանին «Ալուիին մեծ կարասին բուրբոխն են բազմեր», եւ Մայրիկի երգը՝ «Ով մեծաշունչ գու լեզու. խոստ իմաստաւոր երգերը: Սակայն կան նաեւ երգեր, որ պարզապէս անայի շորութիւնն եւ լոկ մեւերու օւնայն հնչականութիւն կ'արտայայտեն: Բաղձալի է, որ այսպիսի մասամբ իւրի լիակատար երգարան մը բոլոր ազգասիրաց լոկ մեւ գտնէ: Է. ՀԱՄՐԱ.

19. Հնգերեւոյն Բարդաբեկոյանի — Հասնաբաժնիթ «Դաւթեան Հրատարակութեանց» 380ր տեղին կը գրաւէ «Հանդիսարան», որ իւր ընտիր պարունակութեամբ եւ գովիւք նպատակաւ ոչ սակաւ գնահատմամբ պիտի հիւրընկալուի անտարակոյս հայ Հաստարակութեան: Մտանաւ Շարլ Տիւրիկի նոյնօրինակ մէկ զորոյն հետեւութեամբ յօրհուած է. յառաջագիր նպատակ ունենալով՝ հայ մանկուոյն սիրուն մ'մտքը կրթելու եւ լաւ աստիարակութիւն մը տալու նպատակով. ուղղուած յատկապէս ծնողաց եւ դաստիարակաց, երբեք մասն կը բաղկանայ. Ա. եւ Բ. մասերուն մէջ գրուած են (որպէս կ'երեւայ թարգմանութիւնք են) շինիչ, ոչ այնչափ հետաքրքրական պատմութիւններ, մանրամասնութիւնք եւ «գործնական դասեր», որ կ'ուսուցանեն տղան մը առ Ստուած, առ ծնողը, առ ընկերս . . . պարտքերը: Գ. մասը այլ եւ այլ անձերէ եւ տեղերէ թէ արձան եւ թէ ոտանաւոր վէպերու քաղաքաւորներ է, ի հարկէ վերոյիշեալ նպատակաւ:

Հանդիսարանի Բ. հատորն ալ կը պատրաստուի, որուն համար Յրգ. Խմբագրողն Ս. Դաւթեան հայ Հաստարակութեան աշակցութիւն կը խնդրէ, «մասնաբաշխել ամէն անդնդէ, որ օւնին՝ այս գրքին մէջ երդուերուն նման բարոյական ու շինիչ մանրամասնութիւնք, արձակ թէ ոտանաւոր, մասնաւոր ժողովրդական կենսութեան անունը, ինչպէս զուտ հայալից եւ թարգմանածոյ առակներ, առաւաններ եւ հեքիաթներ» շնորհ բերելու մէջ դիմել, Անշուշտ հայ ազգաւոր գիր պիտի շնորհի այս օգտակար եւ միանշանակ ազգայնոյ մտքին զարգացնելու նպատակաւ ձեռնարկն ի գլուխ հանելու: Եւ յուսանք որ անտարակոյս Բ. հատորն ալ քիչ ատենին լոյս կը տեսնէ առ ձեռն Հաստարակի ինսամուս, կոկուսած, զիւստաբար լեզուի մասին, որուն մէջ շատ թերի է եւ (օտարալեզու) խորթութիւններն ոչ ապա: — Ըր ԿԱՍԻՆԻՆ՝ Ն. Ա.